

แผนงาน	สร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ
กิจกรรม	สร้างและรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านพืช
โครงการ	จัดทำฐานข้อมูลชนิดพันธุ์พืชที่ถูกคุกคามที่ได้รับการอนุรักษ์ในรูปแบบนอกถิ่นที่อยู่อาศัย ณ สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ (Database Development of Threatened Species Conserved <i>Ex Situ</i> at Queen Sirikit Botanic Garden)
หน่วยงานรับผิดชอบ	สำนักวิชาการ – วิจัย
คณะผู้ดำเนินงาน	

<u>ที่ปรึกษาโครงการ</u>	ดร.วีระชัย ณ นคร นักวิชาการหอพรรณไม้ ที่ปรึกษาจากภายนอก
-------------------------	---

<u>คณะทำงาน</u>	ดร. สุญานี เวสสุบุตร หน.สนว. ดร. เกริก ผักกาด (Database Programmer)
-----------------	--

1. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบัน ความหลากหลายของทรัพยากรพืชอันเป็นสมบัติที่ล้ำค่าของประชากรโลก กำลังถูกทำลายไปโดยน้ำมือมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการแผ้วถางพื้นที่ธรรมชาติ การบุกรุกป่า การลักลอบนำพืชออกมาใช้ประโยชน์ ตลอดจนการประกอบกิจกรรมอันก่อให้เกิดมลพิษและนำไปสู่สภาวะการณ์โลกร้อน (global warming) กิจกรรมเหล่านี้ที่เกิดโดยน้ำมือมนุษย์ล้วนเป็นเหตุทำให้พืชมีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์มากขึ้น IUCN ได้ประเมินไว้ว่าขณะนี้ มีพันธุ์พืชในโลกที่ถูกคุกคาม (threatened species) มีอยู่ประมาณ 60,000 ถึง 100,000 ชนิด สำหรับประเทศไทยเอง นักวิชาการหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้จัดทำ preliminary checklist ระบุจำนวนชนิดพันธุ์พืชที่ถูกคุกคามของไทยไว้ถึงกว่า 1,200 ชนิด

สวนพฤกษศาสตร์สากลมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรพืชและการปลูกจิตสำนึกและให้ความรู้แก่สาธารณชน ปัจจุบัน สวนพฤกษศาสตร์หลายแห่งมีการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับกลยุทธ์ทั่วโลกว่าด้วยการอนุรักษ์พืช (Global Strategy for Plant Conservation หรือ GSPC) เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมาย 2010 ของ CBD ซึ่งบทบาทที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสวนพฤกษศาสตร์สากลก็คือ การอนุรักษ์พืชที่ถูกคุกคามของ

ประเทศในสภาพนอกถิ่นที่อยู่อาศัยไว้ได้อย่างน้อย 60% (Target 8) และการเผยแพร่ความรู้ เพื่อปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรพืช (Target 14)

สำนักวิชาการ-วิจัย องค์การสวนพฤกษศาสตร์ ได้มีการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์พืชในรูปแบบ *ex situ* conservation มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 รวมทั้งมีการจัดทำฐานข้อมูลด้านพืชที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม ข้อมูลของพืชที่ได้รับการอนุรักษ์ในสวนพฤกษศาสตร์ฯ หรือ ณ ศูนย์รวมพันธุ์ไม้ประจำภูมิภาค ยังมีอยู่อย่างกระจัดกระจายและขาดการจัดการด้านการจัดทำทะเบียนนำเข้าร่วมทั้งการจัดการข้อมูลในระดับมาตรฐานสากล โครงการฯ นี้ จึงจะเป็นประโยชน์ในการจัดทำฐานข้อมูลชนิดพันธุ์พืชที่ถูกคุกคามที่ได้รับการนำมาอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ โดย อ.ส.พ. เป็นโครงการระยะยาว ครอบคลุมพืชหลายหลายวงศ์ หลายกลุ่มการใช้ประโยชน์ ซึ่งต้องอาศัยการทำงานอย่างบูรณาการกับงานหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานหอพรรณไม้ งานพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน งานอนุรักษ์เมล็ดพันธุ์ และงานเทคโนโลยีชีวภาพ ผลสัมฤทธิ์ของโครงการฯ จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้วางแผนจัดการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรพืชอย่างยั่งยืน อีกทั้งเป็นการตอบสนองต่อพันธกรณีของประเทศไทยในฐานะภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) อีกด้วย

2. วัตถุประสงค์

2.1 รวบรวมข้อมูลทางพฤกษศาสตร์ ระบบนิเวศน์ การใช้ประโยชน์ สถานภาพด้านการอนุรักษ์ (endangered, near-endangered, vulnerable species, etc.) สถานภาพบัญชี CITES และรูปแบบที่ได้รับการอนุรักษ์ในสวนพฤกษศาสตร์ (living collections, seeds, *in vitro* collections) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ของ threatened species ของไทยที่ได้รับการอนุรักษ์ในสภาพ *ex situ*

2.2 จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศและระบบสืบค้นข้อมูลที่เผยแพร่ได้ทาง Internet

3. ตัวชี้วัดและเป้าหมาย ปี 2552

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย
1. จัดทำทะเบียนนำเข้า (accessioning) ของพืชที่ได้รับจากการสำรวจและนำมาทำการอนุรักษ์ในสวนพฤกษศาสตร์ฯ	ฐานข้อมูล 1 ฐาน
2. สามารถบันทึกข้อมูลของ threatened species ที่ได้รับการอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ ลงในฐานข้อมูล	100 รายการ
3. รายงานความก้าวหน้าประจำไตรมาส/ประจำปี	4/1 ฉบับ

6. ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการ

เป็นระยะเวลา 2 ปี (สำหรับการจัดทำฐานข้อมูล) โดยให้ครอบคลุม 60% ของจำนวนชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามของประเทศที่ได้รับการนำมาอนุรักษ์ในรูปแบบ *ex situ* ภายในสวนพฤกษศาสตร์ฯ และศูนย์รวมพันธุ์ไม้ประจำภูมิภาค

7. พื้นที่ดำเนินการ

สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ และศูนย์รวมพรรณไม้ประจำภูมิภาค

8. ความพร้อมโครงการและการคำนวณผลตอบแทนของโครงการ

- ดำเนินการได้ทันที
- อยู่ระหว่างการเตรียมความพร้อม (ระบุ) _____
- ยังไม่ได้เตรียมการ

9. แนวทางการดำเนินงาน

ช่วงที่ 1 (งบประมาณ ปี 2551)

1. จัดทำทะเบียนพืชที่ได้รับการอนุรักษ์ในสวนพฤกษศาสตร์ฯ
2. ออกสำรวจเก็บตัวอย่างเพิ่มเติม (โดยร่วมมือกับงานหอพรรณไม้)
3. วิจัยการปลูกเลี้ยงและการอนุรักษ์ (งานเทคโนโลยีชีวภาพ, งานเมล็ดพันธุ์)
4. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจาก การค้นเอกสาร และการออกสำรวจของนักพฤกษศาสตร์ และนักวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. จัดทำฐานข้อมูล

ช่วงที่ 2 (งบประมาณ ปี 2552)

1. ดำเนินงานเหมือนช่วงที่ 1 (เพื่อเพิ่มเติมจำนวนและข้อมูล)
2. เผยแพร่ข้อมูลที่เปิดเผยได้บน website

10. การวางระบบการติดตามและประเมินผล

ติดตามและประเมินผลโดยสำนักวิชาการ-วิจัย

11. ตัวชี้วัดและแนวทางติดตามประเมินผลสำเร็จ

ตัวชี้วัด	แนวทางติดตามประเมินผลสำเร็จ
1. ได้ฐานข้อมูลของ Thailand threatened species ที่ได้รับการอนุรักษ์โดย อ.ส.พ.	ติดตามประเมินผลโดยสำนักวิชาการ-วิจัย และ TRIS
2. รวบรวม threatened species เพื่อการอนุรักษ์ได้ไม่ต่ำกว่า 200 ชนิดพันธุ์	ติดตามประเมินผลโดยสำนักวิชาการ-วิจัย และ TRIS

12. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ชนิดพันธุ์พืชที่ถูกคุกคามของไทยได้รับการสำรวจและจัดทำทะเบียนข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป